

VOORWOORD KO COLIJN

Rijk achter de Dijken? Voor u ligt de Clingendaelbijdrage aan de verkiezingen van 12 september 2012. Clingendael denkt, duidt en dient op het terrein van internationale politiek. Voor Nederland gaat het dus om ons buitenlands beleid. Een lastig en gevoelig beleidsterrein waar onze kabinetten wel regelmatig sneuvelen (Srebrenica, Uruzgan), maar zelden worden geboren. De verkiezingen van 12 september lijken hierop nu eens een uitzondering te zijn: het Europa-debat heeft wél de potentie een beslissende rol te spelen. Toch wordt alom ook de dalende interesse van Nederland voor de buitenwereld gevreesd. We zijn - vriendelijk gezegd - een introvert land aan het worden. Bezuinigingen op defensie, ontwikkelingssamenwerking, de vraag of het buitenlandbeleid niet nog meer op het eigengewin moet zijn gericht, die onderwerpen zetten de toon in een debat dat angst verraadt. Angst voor verlies van nationale welvaart, van politieke controle en zeker ook van ongenoegen over de schaduwzijden van globalisering.

Is terugtrekken achter de dijken een optie, of een schijnoplossing? Dat is de rode draad die medewerkers van Clingendael, ieder op hun eigen terrein van expertise, in deze bijdrage hebben gevolgd. Dat was niet zozeer de opdracht als wel het resultaat. Je kunt wel gelukkig zijn met het feit dat het buitenland, c.q. Europa, 'er toe doet' in deze tijd, maar achter deze opluchting schuilt het ongeluk van een samenleving die volgens sommige auteurs/ geïnterviewden de weg kwijt is. Op drie niveaus: de samenleving, de politieke partijen en - in alle bescheidenheid iets minder - op expertniveau valt het ongeluk uiteen in; onzekerheid, verdeeldheid, en in elk geval zorg over de invloed van Nederland in de wereld.

De samenleving: een publieksenquête, uitgevoerd in opdracht van Clingendael, drukt het netto effect daarvan in cijfers uit – de kiezer zoekt de consolidatie in een onbekommerd rijk en veilig verleden door het traditionele internationalisme van Nederland te wantrouwen en de bereidheid te tonen om er fors op te bezuinigen.

De politieke partijen: een vergelijking van de verkiezingsprogramma's door Clingendael signaleert teveel 'zwijgen' over beleidsthema's die te belangrijk zijn om genegeerd te worden. Dat is het geval voor 'nieuwe' mondiale publieke goederen zoals klimaat, schoon water, voedselzekerheid en onderwijs, nog eens wat anders dan raketschilden, olieaanvoer en afscheidingsoorlogen. Maar ook op die laatste vertrouwde terreinen leveren partijprogramma's vaak niet meer dan vrome woorden op, en in het beste geval gebrekkige oplossingen. Of er is zelfs geen besef van wat de Nederlandse positie in de wereld is, hoe snel de wereld verandert en wijzelf niet, en (dus) wat onze belangen zijn en hoe wij daarnaar zouden moeten handelen.

De denktank: Clingendael dient u met feiten, denkt over de implicaties, duidt de gevolgen, en opinieert over de keuzes die ons land moet maken. Het spectrum van scepsis tot optimisme, ja van waarschuwende tot aansporende bijdragen blijkt daarbij een afspiegeling van de gemoederen die het publiek en de politieke partijen beroeren. Er is niet één Clingendaelmening over wel/ geen Europa, meer/ minder krijgsmacht, vaker/ minder vaak meedoen aan vredesmissies, voortzetting/ roer omgooien ontwikkelingssamenwerking, kortom over de gedoseerde invulling van ons integrale bui-

tenlandbeleid, maar onze bijdragen zijn wel degelijk onder één noemer te brengen.

De dijken lijken ons het zicht te benemen op hoe de wereld verandert.

Allereerst pleiten wij voor gepaste aandacht voor het buitenland. De onvolprezen dijken lijken ons werkelijk het zicht te benemen op de schuivende machtsverhoudingen, de relativiteit van het ouderwetse begrip 'soevereiniteit', de markt- en merkwaarde van het 'aandeel' Nederland in de wereld en de optimale inzet van ons werkkapitaal. Ontkenning van ons positionele verlies, ja zelfs het geloof dat we door renationalisatie van onze inspanning onze belangen beter zouden kunnen verdedigen dan door te investeren in - altijd imperfecte - internationale samenwerking, zijn de grootste bedreiging voor een kleine mogendheid als de onze. Niet ontkenning maar onderkenning van de noodzaak tot aanpassing verdient dus de hoogste prioriteit in een totaalbeleid van *statecraft*.

De meeste bijdragen neigen daarbij tot kritiek op het buitenlandbeleid van de afgelopen periode. Te defensief, te eurokritisch, te verongelijkt, te zuinig, teveel zwenkend naar eigenbelang en korte termijnvoordeel, en soms zelfs te bruuskerend. Maar die karakterisering verdient ook nuance.

Meer nadruk op economische diplomatie is niet slecht, maar de belangen van de BV Nederland moeten intelligent worden verzoend met de diepe traditie en het belang van mensenrechten, ontwikkelingssamenwerking, internationale rechtsorde en veiligheid. Ontwaken van het Europadebat vanuit een langdurige slaaptoestand naar scherpe discussies over de wenselijkheid van een overdrachtsunie, meer democratisch toezicht op 'Brussel', reële eisen die gesteld mogen worden aan lidmaatschap en over de grenzen die aan europeanisering mogen worden gesteld: prima. Maar de scherpste moet worden gebalanceerd met de geduldige uitleg van de noodzaak van Europa, en begrip voor het feit dat Brussel niet de ideale zondebok voor falen is, maar het niet-altijd-ideale eindstation van geven en nemen tussen landen.

Inderdaad: erkenning van Nederland als grote handelsnatie, >

- > hoog scorend op allerlei mondiale jaarindices van ontwikkeling, vrede, vrijheid, geluk, transparantie, *global justice* en economische kracht mag best opgeëist, en vervolgens in stelling gebracht worden om een plaats aan de G20-tafel te verlangen. Maar die eis wordt minder goed begrepen als Nederland besluit om minder aan defensie te besteden, zijn diplomatieke netwerk versobert, zijn hulpinspanning wil verschralen, en wel van de lusten van globalisering wil genieten maar zich harder opstelt in wat het als 'lasten' daarvan beschouwt. De wereld draait door, maar Nederland lijkt het soms niet bij te houden of te beseffen.

Hoewel het debat over buitenlandbeleid in Nederland zeker niet alleen door politieke partijen wordt gevoerd - daarvoor is de trek-en duwkracht van de middenveldorganisaties, denktanks en media groot genoeg - kan geconcludeerd worden dat zij een taak laten liggen. De stukken in dit magazine leggen de vinger op zere plekken: politieke partijen mijden de noodzakelijke vergezichten op de Europese Unie, zij verzuimen oplossingen te formuleren voor zeer concrete problemen zoals de eurocrisis en zij voeren schijndiscussies over anachronismen zoals (klassieke) soevereiniteit. De middenpartijen verdringen het democratievraagstuk in de Unie en drijven daardoor de kiezer naar de flankpartijen, die oplossingen aanreiken die niet goed voor Nederland of zelfs onuitvoerbaar zijn. Politieke partijen balanceren bovendien ambities en middelen slecht met elkaar. We kunnen in partijprogramma's fraaie woorden lezen over wat wij willen in het buitenland, over wat wij beloven aan onze bondgenoten en hoe Nederland fragiele landen en bevolkingsgroepen die ons nodig hebben te hulp zal snellen. Maar tegelijkertijd bezuinigen partijen op het werkkapitaal (diplomatie, defensie, ontwikkelingssamenwerking) dat zij daarvoor willen inzetten. Wie met 'minder meer' wil doen, vlucht vaak in moderne termen als *smart solutions*, maar in vrijwel alle bijdragen galmt de conclusie dat de geloofwaardigheidsgrens is bereikt. De kiezer is overigens niet gek en schuwt zelf de tegenstellingen niet. Hij weet hoe afhankelijk we zijn van de EU maar is niet anti-Europees, dus verlegt zijn ongenoegen naar subthema's. Hij waardeert soevereiniteit, maar deinst er allerminst voor terug om zeggenschap op de meest gevoelige terreinen (veiligheid, NAVO, interventies) volstrekt aan anderen toe te vertrouwen.

Ik weersta de verleiding om deze introductie te kruiden met de aardigste zinnen uit deze 'Rijk achter de Dijken?'. Leest en weegt u ze zelf, ik geef u alleen de slotsom weg. Veiligheid en rijkdom zijn gratis noch verzekerd achter de dijken. Clingendael schuilt op zijn beurt niet achter de tankgrachten van het park waar wij huizen, het auteurscollectief stelt uw feedback op prijs en wij zullen het debat op verantwoorde wijze dienen.

Ko Colijn
Directeur/ hoofdredacteur

*Veiligheid en rijkdom
zijn gratis noch verzekerd
achter de dijken.*

Parlementsverkiezingen blinken zelden uit in grondige aandacht voor alle relevante onderwerpen. Campagnes duren kort en verkiezingsboodschappen moeten compact worden overgebracht. Binnen het geweld van de snelle boodschap, de ingestudeerde *oneline* en in het korte tijdsbestek van vier weken wil Instituut Clingendael desondanks aandacht vragen voor buitenlandbeleid tijdens de aankomende Tweede Kamerverkiezingen. Uiteraard is het doel om impact te hebben op het politieke debat.

Maar het allerbelangrijkste doel van Clingendael is u bereiken. Want Nederland staat voor cruciale keuzes in haar buitenlandbeleid, die uw aandacht vragen en verdienen. Misschien zal dat buitenlandbeleid niet de belangrijkste reden zijn voor u om uw stem uit te brengen op een specifieke partij. Maar door de grote afhankelijkheid van Nederland van andere landen, zou de Nederlandse benadering van het buitenland toch een prominente plek moeten hebben in uw afweging op 12 september. Dit tijdschrift geeft hopelijk de benodigde informatie voor een weloverwogen keuze.

Mocht dat onverhoopt niet het geval zijn, bezoekt u dan gerust onze websites (www.clingendael.nl en www.euforum.nl). Hier vindt u ondermeer de links naar de tien partijprogramma's, die elders in dit blad beknopt vergeleken worden. Ook komen op de websites nog meer artikelen en interviews te staan, die een verdere verdiepingsslag bieden. Zelf meediscussiëren is uiteraard ook mogelijk.

Zweeft u daarna nog steeds, wanhoopt u dan niet! Op 27 en 29 augustus organiseert Instituut Clingendael twee verkiezingsdebatten, respectievelijk over de Europese Unie en over het buitenlandbeleid. In die twee debatten komen de politici zelf aan het woord en kunnen ze reageren op uw vragen en kritiek, en die uit dit magazine. De thema's die we in de debatten gaan behandelen komen overeen met de thema's die de experts hier bespreken. De debatten zijn gratis toegankelijk. Meer informatie over tijden, locatie en registratie vindt u elders in dit magazine.

Ik wens u veel leesplezier!

Wilbur Perlot
Projectleider/ eindredacteur